

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Poznaniu

LPO.410.022.02.2020

Pani
Elżbieta Sroczyńska
Dyrektor
Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie
w Koninie
Aleje 1 Maja 9, 62-510 Konin

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/20/042 Wykonywanie zadań w zakresie interwencji kryzysowej

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Koninie, Aleje 1 Maja 9, 62-510 Konin (dalej: PCPR albo Centrum)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Elżbieta Sroczyńska, Dyrektor PCPR, od 7 stycznia 1999 r. (dalej: Dyrektor)
Zakres przedmiotowy kontroli	1. Dostępność pomocy w ramach interwencji kryzysowej. 2. Pomoc realizowana na rzecz osób i rodzin w ramach interwencji kryzysowej.
Okres objęty kontrolą	Lata 2018-2020 (do 6 listopada) ¹ .
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ²
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Poznaniu
Kontroler	Jan Kołtun, doradca prawny, upoważnienie do kontroli nr LPO/116/2020 z 10 września 2020 r. (akta kontroli str. 1)

¹ Do realizacji celu kontroli zostały wykorzystane także dane statystyczne i dokumenty strategiczne powiatu z lat wcześniejszych. Dalej także: kontrolowany okres, badany okres, lata objęte kontrolą.

² Dz. U. z 2020 r. poz. 1200, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie sposób zaprojektowania systemu pomocy, w ramach interwencji kryzysowej, a także pomoc udzieloną przez PCPR, w latach 2018 – 2020 (do 6 listopada), osobom i rodzinom w kryzysie.

Uzasadnienie oceny ogólnej

W Strategii rozwiązywania problemów społecznych powiatu konińskiego na lata 2015-2022⁴ (dalej: Strategia) uwzględniono zagadnienia dotyczące interwencji kryzysowej. Centrum było rzetelnie przygotowane organizacyjnie do realizacji zadań związanych z prowadzeniem pomocy w ramach ww. interwencji. System pomocy był właściwie zaprojektowany i zapewniał wsparcie wszystkim osobom potrzebującym. Organizacja pracy i wyposażenie ośrodka interwencji kryzysowej umożliwiały udzielanie natychmiastowej pomocy, a środki finansowe i zatrudnienie specjalistów były wystarczające w stosunku do zakresu realizowanych zadań. Osobom w kryzysie i potrzebującym schronienia zapewniono także pomoc w formie całodobowego pobytu w hostelu. Podejmowano również wielopłaszczyznowe działania w celu popularyzowania wiedzy na temat interwencji kryzysowej. Sprawnie zorganizowano merytoryczną i finansową współpracę PCPR ze wszystkimi gminami powiatu w tym zakresie.

Badanie dokumentacji 30 osób, które w latach 2018 – 2020 (I półrocze) korzystały ze wsparcia Centrum wykazało, że udzielona im pomoc interwencyjna była adekwatna do potrzeb. Rzetelnie rozpoznawano problemy osób i rodzin korzystających ze wsparcia i udzielano im adekwatnej pomocy w stanie kryzysu. Potrzebującym zapewniono pomoc specjalistyczną, a w szczególności natychmiastową pomoc psychologiczną, poradnictwo socjalne, prawne, a także schronienie w razie konieczności. Monitorowano i analizowano skuteczność programów korekcyjno-edukacyjnych oferowanych sprawcom przemocy w rodzinie.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częściowej⁵ kontrolowanej działalności

OBSZAR

1. Obszar 1: Dostępność pomocy w ramach interwencji kryzysowej

1.1. Rozpoznanie problemów społecznych występujących w powiecie

Opis stanu faktycznego

Strategia uwzględniała zagadnienia dotyczące interwencji kryzysowej. Zawarto w niej m.in. część diagnostyczną, problemy społeczne z perspektywy PCPR, kwestie przeciwdziałania przemocy, poradnictwa rodzinnego i interwencji kryzysowej, wskazano zasoby umożliwiające rozwiązywanie problemów społecznych oraz instytucje oferujące pomoc i wsparcie. Dokonano również analizy SWOT⁶ przedstawiającej szanse i zagrożenia oraz mocne i słabe strony dotyczące wymienionych obszarów. W części programowej Strategii przewidziano cel strategiczny – zintegrowany system wsparcia dla osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym, stwarzający warunki do ich samodzielności, aktywizacji

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁴ Uchwała Rady Powiatu Konińskiego (dalej: Rada Powiatu) Nr X/44/2015 z 30 czerwca 2015 r.

⁵ Oceny częściowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena częściowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

⁶ Z ang. Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats.

oraz integracji społecznej i zawodowej. Bazując na doświadczeniu, działającego od 2006 r., Ośrodka Poradnictwa Rodzinnego i Interwencji Kryzysowej w Ślesinie (dalej: Ośrodek albo OPRIK), w Strategii, w części programowej, ujęto też cel operacyjny tj. rozwój efektywnego systemu wspierania rodzin z problemem przemocy, skierowanego zarówno na pomoc ofiarom jak i sprawcom przemocy. Przewidziano ponadto dwa cele szczegółowe tj. rozwój środowiskowych form pomocy dla osób zagrożonych zjawiskiem przemocy oraz prowadzenie edukacji społecznej i promocję działań wolnych od przemocy.

(akta kontroli str. 60,159-169)

Obok Strategii, w kontrolowanym okresie obowiązywały również: Powiatowy program przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie na lata 2012-2020⁷ a także Powiatowy Program Korekcyjno - Edukacyjny dla osób stosujących przemoc w rodzinie na lata 2013-2020⁸.

(akta kontroli str. 187-189)

Realizacji ww. celów służyła też wieloletnia współpraca z 14 gminami powiatu konińskiego (dalej: powiat), sformalizowana w zawieranych corocznie umowach o współpracy i finansowaniu wspólnych zadań. Weryfikacja potrzeby pomocy psychologicznej wynikała głównie z rozmów pracowników OPRIK z pracownikami socjalnymi miejskich i gminnych ośrodków pomocy społecznej (dalej: ops). W roku 2017 został zatrudniony w Ośrodku na cały etat psycholog, który pełnił dyżury (przynajmniej raz w miesiącu) w poszczególnych ops. Z wyjaśnień Dyrektora i dokumentacji OPRIK wynikało, że w zależności od zgłaszanych przez pracowników socjalnych potrzeb, dyżur psychologa był „elastyczny”, tzn. w przypadku pilnej interwencji, kryzysu rodziny lub osób, Ośrodek zapewniał natychmiastową pomoc psychologiczną, a tym samym osoby znajdujące się w nagłej potrzebie nie czekały na to wsparcie. Od 2018 r. specjalista psycholog prowadził stałą Grupę wsparcia dla asystentów rodziny z gminnych ops, w ramach której omawiana była bieżąca współpraca, następowała wymiana doświadczeń oraz udzielano wsparcia psychologicznego i interwencyjnego dla specjalistów pracujących „na pierwszej linii” z osobami potrzebującymi.

W Ośrodku działał hostel, dający możliwość całodobowego schronienia dla osób tego wymagających, ze wszystkich 14 gmin powiatu (dalej: Hostel). Wszystkie ops posiadały i udostępniały informacje na temat usług OPRIK, w tym o ofercie pomocy, a każdej gminie corocznie przekazywano sprawozdania merytoryczne z działalności Ośrodka.

(akta kontroli str. 18-26,170-190)

W ramach realizacji Strategii zaplanowano w PCPR następujące cztery działania:

1. Wspieranie osób zawodowo zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie i zwiększenie profesjonalizmu ich działań. Miało to nastąpić w następujących formach:

- a. szkolenia, superwizje, wizyty studyjne,
- b. współpraca z Interdyscyplinarnymi Gminnymi Zespołami ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- c. zapewnienie pomocy psychologicznej i superwizji dla osób zawodowo zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie,
- d. podnoszenie kwalifikacji kadry w zakresie przemocy w rodzinie w poszczególnych instytucjach,

⁷ Załącznik do uchwały Rady Powiatu Konińskiego Nr XV/100/2012 z 16 lutego 2012 r.

⁸ Załącznik Nr 1 do uchwały Rady Powiatu Konińskiego Nr XXIII/185/2012 z 29 listopada 2012 r.

- e. doradztwo metodyczne w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie dla kierowników i pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej i organizacji pozarządowych z terenu powiatu.
- 2. Zapewnienie pomocy i ochrony ofiarom przemocy w rodzinie, poprzez:
 - a. schronienie w Hostelu, telefon zaufania,
 - b. Konińską Grupę Wsparcia Psychicznego „Jesteśmy”,
 - c. zagwarantowanie dzieciom zagrożonym przemocą w rodzinie miejsc w zawodowych rodzinach zastępczych, w szczególności w pogotowiach rodzinnych.
- 3. Profilaktyka i edukacja w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie skierowana do różnych grup społecznych, polegająca na:
 - a. interwencji w środowisko ucznia ofiary przemocy domowej,
 - b. inicjowaniu audycji radiowych, artykułów w prasie i Internecie (program korekcyjno – edukacyjny).
- 4. Opracowanie i realizacja programów skierowanych do osób pokrzywdzonych oraz osób stosujących przemoc, poprzez wdrożenie Programu korekcyjno – edukacyjnego dla sprawców przemocy w rodzinie. We wszystkich edycjach programu uczestniczyło 60 sprawców przemocy (59 mężczyzn i jedna kobieta). Program ukończyło 30 z nich (29 mężczyzn i ww. kobieta).

(akta kontroli str. 18-21,188-190, 309-313)

1.2 Działalność ośrodka interwencji kryzysowej

W Centrum realizowano zadania zapisane w Regulaminie Organizacyjnym PCPR⁹, gdzie przewidziano m.in. udzielanie schronienia w hostelu, prowadzenie: terapii, interwencji kryzysowej, poradnictwa specjalistycznego prawnego, psychologicznego i socjalnego w sytuacjach kryzysów, a także wsparcie terapeuty uzależnień. Zadania, cele i zakres działalności Ośrodka zostały określone w § 20 ww. regulaminu. OPRIK powstał jako zinstytucjonalizowana forma pomocy kierowanej do osób, które z różnych przyczyn znalazły się w sytuacji kryzysowej, zagrażającej ich życiu i zdrowiu.

W okresie objętym kontrolą w Ośrodku działał telefon zaufania (telefon interwencyjny) o nr 512 493 486, czynny codziennie, w godzinach 7.00 – 22.00. W godzinach od 22:00 do 7:00 telefon ten obsługiwany był przez pracowników OPRIK, pełniących dyżur w okresie dwutygodniowym. Na stronie internetowej PCPR, w ulotkach oraz informacjach ops dostępny był ww. nr telefonu interwencyjnego. Wszystkie rozmowy telefoniczne dokumentowane były w Rejestrze osób dzwoniących (dalej: rejestr), gdzie wyszczególniono: imię/płeć, miejsce zamieszkania, datę konsultacji, podjęte działania, podpis pracownika. W kolejnych latach okresu 2018 – 2020 (I półrocze) skorzystało z takiej formy interwencji odpowiednio: 38, 35 i 34 osoby.

(akta kontroli str. 47-59,182)

Z zarejestrowanych interwencji wynikało, że w okresie objętym kontrolą trzy osoby zgłosiły myśli samobójcze. Z rozmów, które wymagały dalszej pracy interwencyjnej, sporządzone zostały notatki służbowe lub protokół.

W celu zbadania pomocy interwencyjnej, świadczonej osobom lub rodzinom w kryzysie, badaniem objęto dokumentację 25 osób, które, w latach 2018 -2020

⁹ Uchwała Zarządu Powiatu Konińskiego Nr 397/2017 z 22 marca 2017 r.

(I półrocze)¹⁰, telefonicznie zwróciły się o pomoc interwencyjną. Próbą objęto m.in. dokumentację wszystkich trzech osób, z rozmów z którymi wynikało, że zamierzają targnąć się na własne życie.

W wyniku przeprowadzonego badania ustalono co następuje:

1) W roku 2018 powodem telefonicznych zgłoszeń były m.in.: konflikty w rodzinie – 12 osób, prośba o kontakt z psychologiem – 6, problemy prawne, rodzinne oraz zapytania o informacje o Hostelu – po 4; problem uzależnienia - 3; problemy małżeńskie – 2, problemy zdrowotne – 1.

W roku 2019 powodem ww. zgłoszeń były m.in.: przemoc oraz problemy małżeńskie lub rozwód – po 5 osób; problemy rodzinne – 4; umieszczenie w Hostelu, myśli samobójcze, problem seksualności oraz uzależnienia – po 3; problemy wychowawcze, materialno/lokalowe, prośba o interwencję oraz o kontakt z psychologiem – po 2; problem opieki nad osobą starszą – 1.

W I połowie 2020 roku m.in. sprawy przemocowo-konfliktowe w rodzinie zgłosiło telefonicznie 12 osób, prośby o poradnictwo psychologiczne – 6, występowanie problemów rodzinnych i małżeńskich, zapytanie o Hostel, o poradnictwo prawne – po 4.

(akta kontroli str. 94-129)

2) Specjalista – interwent udzielił telefonicznego wsparcia wszystkim dzwoniącym. Podczas rozmów przekazane zostały najpotrzebniejsze informacje dotyczące zgłaszanych problemów, w tym, jeśli była potrzeba, umówiono na spotkanie z psychologiem, prawnikiem lub terapeutą uzależnień, a także przedstawicielami innych jednostek specjalistycznych udzielających pomocy.

(akta kontroli str. 47-59, 292-423)

3) Wśród objętych badaniem dokumentacji 25 osób, były 23 kobiety i dwóch mężczyzn. Wszystkie zgłoszone przez te osoby sprawy zostały wpisane do rejestru. Z pomocy udzielonej przez specjalistów sporządzone zostały notatki. Pobyty osób w Hostelu zostały odnotowane w stosownej dokumentacji.

W dokumentacji wszystkich trzech osób, które w 2019 r. zgłosiły myśli samobójcze odnotowane zostały próby nawiązania z nimi ściślejszego kontaktu. I tak:

a) Ze zgłoszenia mężczyzny, który nie chciał podać swojego nazwiska wynikało, że jest rozczarowany działaniami szpitala psychiatrycznego, w którym przebywał jego znajomy. Z uwagi na zamieszkanie mężczyzny poza powiatem, pracownik OPRIK poinformował go, że powinien skontaktować się z Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej w Kaliszu, przekazał dane kontaktowe i zachęcił do pozostania w kontakcie z OPRIK, gdyby znajomy chciał porozmawiać ze specjalistami.

(akta kontroli str. 35)

b) Z notatki służbowej dotyczącej zgłoszenia kobiety wynikało, że podczas kłótni wnuczka zasugerowała, że „sobie coś zrobi”. Kobiecie przekazana została informacja dotycząca instytucji i dalszych działań pomocowych. W dokumentacji odnotowane zostały, zakończone niepowodzeniem, próby ponownego skontaktowania się z osobą zgłaszającą.

(akta kontroli str. 38, 47-59)

c) Ze zgłoszenia kobiety wynikało, że szuka pomocy dla swojej nieletniej córki, która wskazywała m.in. na myśli i próby samobójcze. Kobiecie została zaproponowana pomoc psychologiczna i ustalona data wizyty psychologicznej dla córki. Pracownik przyjmujący zgłoszenie skontaktował się z pedagogiem szkolnym, który

¹⁰ Do próby dokumentacji objętej badaniem, wylosowano po 10 osób z lat 2018-2019 oraz pięć osób z I połowy 2020 r.

zaproponował objęcie uczennicy w szkole pracą terapeutyczną. W dokumentacji odnotowane zostały konsultacje nieletniej z psychologiem OPRIK.

(akta kontroli str. 36, 48-51)

4) Wszystkie osoby, które telefonicznie zwróciły się o pomoc zostały objęte pomocą interwencyjną, tj. udzielono im wsparcia i przekazano niezbędne informacje już w pierwszym kontakcie.

Ośrodek, w okresie objętym kontrolą, funkcjonował od poniedziałku do piątku w godzinach 7.00-15.00. Poza tymi godzinami, w sytuacjach tego wymagających, np. przyjęcia do hostelu, interwencji w gminie, w miejscu zamieszkania zgłaszającego, pracownicy OPRIK wykonywali swoją pracę w sposób elastyczny, dostosowując się do potrzeb i sytuacji.

Ośrodek posiadał 12 miejsc całodobowego schronienia. W latach 2018-2020 (I połowa) nie było potrzeby schronienia w Hostelu więcej osób niż liczba posiadanych miejsc.

W okresie objętym kontrolą w Hostelu nie przebywały osoby spoza powiatu, a co za tym idzie, nie miała miejsca sytuacja, że z powodu zajęcia miejsc całodobowych przez takie osoby, nie udzielono wsparcia dla mieszkańców powiatu. Miasto Konin posiadało własny ośrodek interwencji kryzysowej z całodobowym schronieniem. Z wyjaśnień Dyrektor wynikało, że przyjęto założenie zabezpieczenia potrzeb mieszkańców powiatu, bez udzielania miejsc dla mieszkańców innych samorządów. Dodała m.in., że „...dotychczasowa, długoletnia praktyka pokazała, iż takie założenie było słuszne, powiat w tym względzie jest samowystarczalny...”.

(akta kontroli str. 20-26)

Ośrodek dysponował zasobami produktów codziennego użytku o charakterze interwencyjnym, w tym m.in.: odzieżą, środkami czystości, wózkiem dziecięcym z przystawką, fotelikami samochodowymi, ręcznikami, butelkowaną wodą, herbatą, kawą. Wieloletnia współpraca z ops z terenu powiatu ukształtowała praktykę, polegającą na niezwłocznym uruchomieniu procedury przyznania osobie pozostającej w kryzysie zasiłku celowego (najczęściej pomocy finansowej). Natomiast produkty żywnościowe zapewniała gmina, z terenu której pochodziła rodzina lub osoba potrzebująca pomocy, co wynikało z umów podpisanych z poszczególnymi gminami.

W Ośrodku nie wprowadzono pisemnych procedur dotyczących podejmowania działań interwencyjnych, gdy zgłoszenie ma miejsce w późnych godzinach popołudniowych lub w weekendy i święta. Dyrektor wyjaśniła, że „dotychczasowa praktyka, wypracowana przez lata działalności Ośrodka pozwalała na podjęcie działań, co najmniej do godziny 22, za pomocą kontaktu telefonicznego, a następnie po ocenie sytuacji podejmowanie dalszych działań”. Zarządzeniami Dyrektor ustaliła procedurę kierowania do Hostelu¹¹ oraz jego regulamin¹². Zarządzenia szczegółowo regulowały kwestie m.in. przyjęcia do Hostelu, wzory dokumentów dotyczących przyjęcia i pobytu oraz współpracy z innymi podmiotami.

(akta kontroli str. 130-153)

W latach objętych kontrolą, w Ośrodku nie wprowadzono procedur dotyczących podejmowania decyzji o podjęciu lub niepodjęciu interwencji. O podjęciu interwencji decydował Kierownik OPRIK – co wynikało z zakresu jego obowiązków - każdorazowo informując telefonicznie Dyrektora. Zdaniem Dyrektora, „praktykowany sposób podejmowania decyzji jest dla nas wystarczający”. W sprawach

¹¹ Zarządzenie Dyrektora PCPR nr 15/2012 z 18 czerwca 2012 r., dalej: zarządzenie 15/2012.

¹² Zarządzenie Dyrektora PCPR Nr 16/2012 z 18 czerwca 2012 r.

dotyczących umieszczania w Hostelu (pomoc całodobowa) stosowana była przyjęta procedura i regulamin.

(akta kontroli str. 56-59)

Dyrektor podała, że nie było przypadków nieudzielenia pomocy osobom potrzebującym i znajdującym się w sytuacji kryzysowej.

W Ośrodku opracowano i wdrożono następujące wzory dokumentów ułatwiające organizację, realizację i nadzór nad jakością świadczonej pomocy: rejestr zgłoszeń, kartę zgłoszenia, kartę interwencji, natomiast w przypadku umieszczania w Hostelu - wzór oświadczenia o wyrażeniu zgody na pobyt, wzór pisma informującego gminę o przyjęciu do Hostelu, wzór skierowania przez PCPR, wzór planu współpracy OPRIK i ops (wynikający z zarządzenia nr 15/2012).

W I i II kwartale 2020 roku liczba osób korzystających z pomocy interwencyjnej wzrosła o około 40%, w porównaniu do tego samego okresu roku ubiegłego, głównie ze względu na ogłoszenie pandemii COVID-19 (34 osoby - do 30 czerwca). Pomoc interwencyjna, szczególnie psychologiczna, odbywała się w okresie pandemii wyłącznie telefonicznie.

(akta kontroli str. 29-33,130-148)

Z wyjaśnień Dyrektor, sprawozdania za I półrocze 2020 r. i dokumentacji Ośrodka wynikało zwiększone zapotrzebowanie na konsultacje i pomoc psychologiczną w II kwartale 2020. Z inicjatywy OPRIK, we współpracy z lokalnymi organizacjami non profit powstała grupa kilkunastu specjalistów (psychologów, pedagogów i terapeutów) zwana Konińską Grupą Wsparcia Psychicznego „Jesteśmy”, o czym szerzej w punkcie 1.6 niniejszego wystąpienia

W I i II kwartale 2020 nie nastąpiło zwiększenie liczby osób korzystających z miejsc całodobowych.

(akta kontroli str. 29-33, 94-102)

1.3 Zatrudnienie w ośrodku interwencji kryzysowej

W okresie objętym kontrolą w PCPR, na podstawie umowy o pracę, były zatrudnione osoby w tzw. „pierwszym kontakcie”, tj. Kierownik Ośrodka, psycholog i aspirant pracy socjalnej. Dwie z tych osób posiadały wyższe wykształcenie magisterskie, a jedna (Kierownik OPRIK) - stopień doktora nauk społecznych. W latach objętych kontrolą zadania Ośrodka wykonywali również, na podstawie umów zlecenia, prawnik i terapeuta ds. uzależnień. Pracownicy OPRIK odbyli także szkolenia w zakresie pomagania osobom znajdującym się w kryzysie oraz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, o czym niżej.

(akta kontroli str. 27-28)

Psycholog zatrudniony był na pełnym etacie, od poniedziałku do piątku, w godzinach od 7.00 do 15.00. Poradnictwo psychologiczne w Ośrodku było dostępne w ww. godzinach, a także w czasie dyżuru telefonu zaufania, od 15.00 do 22.00. Dostępne było również na terenie gmin powiatu, na podstawie ustalonego harmonogramu. Na dyżury z psychologiem na terenie gmin umawiali pracownicy ops lub sami zainteresowani takim spotkaniem. Każda osoba w kryzysie mogła w kontakcie telefonicznym uzyskać pomoc natychmiastową lub też skorzystać z osobistego spotkania w Ośrodku. Pomoc psychologiczna w sytuacjach kryzysowych była udzielana natychmiast. W przypadku pobytu psychologa na urlopie wypoczynkowym, w sytuacjach wymagających interwencji kryzysowej porady prowadził drugi psycholog, zatrudniony w tzw. pieczy zastępczej w PCPR.

(akta kontroli str.28-33)

Aspirant pracy socjalnej był zatrudniony na pełen etat od poniedziałku do piątku, w godzinach 7.30 – 15.30. Dyrektor wyjaśniła, że jeśli w Ośrodku nie było jakiegoś specjalisty np. przebywał na urlopie, to zastępował go inny pracownik OPRIK w zakresie pierwszego kontaktu i wywiadu. W latach objętych kontrolą nie było przypadków udzielania porad przez specjalistów z innych placówek lub organizacji pozarządowych.

Prawnik pracował w wymiarze dziewięciu godzin miesięcznie. W latach 2018 - 2020 (do 31 marca) dyżurował dwa razy w miesiącu w OPRIK (po trzy godziny) oraz raz w miesiącu w PCPR (trzy godziny). W roku 2020, po wybuchu pandemii COVID-19, dyżur prawnika odbywał się w formie zdalnej, w niezmiennym wymiarze. Aby uzyskać poradę należało się zgłosić do pracowników Ośrodka, którzy dysponowali harmonogramem dyżurów. Oczekiwanie na poradę nie przekraczało trzech dni. W przypadku natychmiastowej porady, np. kiedy osoba została umieszczona w Hostelu, prawnik w porozumieniu z pracownikami OPRIK ustalał spotkanie w ciągu dwóch dni roboczych.

(akta kontroli str. 29-42)

W latach objętych kontrolą nie było fluktuacji zatrudnienia.

Z wyjaśnień Dyrektor wynikało, że nie zwracała się do Zarządu Powiatu o zatrudnienie dodatkowych pracowników, gdyż nie było takiej potrzeby. Stwierdziła, że pracownicy Ośrodka wykonywali we własnym zakresie zadania związane z interwencją kryzysową, a w przypadku braku specjalisty była możliwość, bez konsultacji z Zarządem Powiatu, posilkować się umowami cywilnymi ze specjalistami, w ramach posiadanych w PCPR środków.

Specjaliści zatrudnieni w Centrum uczestniczyli, w latach 2018-2020 (I połowa) w następujących szkoleniach, kursach, konferencjach lub studiach podyplomowych:

1) psycholog:

- a. Szkolenie: „Interwencja kryzysowa – podstawowe zagadnienia dotyczące udzielania pomocy osobie doświadczającej kryzysu”,
- b. Kurs kompetencji ogólnych: „Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie – prawo i praktyka”,
- c. Szkolenie: „Czego się boją nasze dzieci? - diagnoza, terapia, profilaktyka zaburzeń lękowych”,
- d. Szkolenie: „Profilaktyka zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży”. Termin 5-6 kwietnia 2019,
- e. Specjalistyczne szkolenie w zakresie pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie,
- f. Studia podyplomowe: Kryzys i interwencje kryzysowe,
- g. Szkolenie „Mediacje rodzinne jako sposób rozwiązywania konfliktów”,
- h. Kurs: Assisting Individuals in Crisis,
- i. Kurs: Group Crisis Intervention,
- j. Szkolenie w ramach projektu: „Wielkopolska kampania społeczno – edukacyjna na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie” realizowanego przez Poznańskie Centrum Profilaktyki Społecznej i Samorząd Województwa przy współpracy Ośrodka,
11. V Wielkopolska Konferencja „Interwent skuteczny wobec przemocy” zorganizowany przez Kuratora Okręgowego Sądu Okręgowego w Poznaniu.

2) kierownik Ośrodka:

- a. Szkolenie: „Interwencja kryzysowa – podstawowe zagadnienia dotyczące udzielania pomocy osobie doświadczającej kryzysu”,

- b. Szkolenie: „Czego się boją nasze dzieci? - diagnoza, terapia, profilaktyka zaburzeń lękowych”,
- c. Szkolenie: „Profilaktyka zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży”,
- d. Szkolenie w ramach projektu: Wielkopolska kampania społeczno – edukacyjna na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie”.

3) aspirant pracy socjalnej:

- a. Szkolenie: „Czego się boją nasze dzieci? - diagnoza, terapia, profilaktyka zaburzeń lękowych”,
- b. Szkolenie w ramach projektu: Wielkopolska kampania społeczno – edukacyjna na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie”.

Wszyscy etatowi pracownicy OPRIK uczestniczyli również w bezpłatnych szkoleniach superwizyjnych, zorganizowanych przez Ośrodek oraz Regionalny Ośrodek Pomocy Społecznej w Poznaniu. W 2018 i 2019 r. prowadzącymi superwizje byli superwizorzy pracy w obszarze przeciwdziałania przemocy. W dniach 9 i 23 października 2020 r. pracownicy Ośrodka uczestniczyli w bezpłatnej superwizji dla zespołów interdyscyplinarnych.

(akta kontroli str. 28-46, 277-292)

1.4 Finansowanie działalności ośrodka interwencji kryzysowej

Ze sprawozdań Rb-28S z wykonania planu wydatków budżetowych w latach 2017 – 2020 (I półrocze) wynikało, że wydatki powiatu na pomoc społeczną (dział 852) wynosiły: w 2017 r. - 1126 154,31 zł; w 2018 r. - 1 239 168,74 zł; w 2019 r. - 1 164 976,40 zł i w I połowie 2020 r. - 656 277,26 zł. Na prowadzenie Ośrodka (rozdział 85220) wydatkowano w tych latach odpowiednio: 203 647,80 zł; 222 782,91 zł; 239 331,80 zł i 108 821,40 zł.

Udział wydatków na prowadzenie OPRIK w wydatkach powiatu na pomoc społeczną wynosił: w 2017 r. - 18,08%; w 2018 r. - 17,98%; w 2019 r. - 20,54% i w I półroczu 2020 r. - 16,58%.

W latach 2017 – 2020 (I półrocze) działalność Ośrodka sfinansowana została środkami pochodzącymi z porozumień z gminami, w kwotach odpowiednio: 43 875,00 zł; 43 890,00 zł; 43 890,00 zł i 29 232,74 zł. Od podopiecznych OPRIK nie pobierano opłat za udzieloną pomoc i korzystanie z miejsc całodobowych.

Dyrektor wyjaśniła, że środki przeznaczane na prowadzenie Ośrodka, w latach objętych kontrolą, były wystarczające do realizacji zadań związanych z zapewnieniem potrzebującym wsparcia. Stwierdziła jednocześnie, że „Właściwie środki na interwencje kryzysową nie są wielkie. Powiat realizuje zadania ze swoich środków. Natomiast dodatkowe środki z lat 2017 – 2020, jak chociażby z porozumień z gminami, czy także na zlecone programy korekcyjno – edukacyjne, pozwalają na realizację zadań, które PCPR w Koninie planuje na rzecz osób potrzebujących”. Zdaniem Dyrektora „...brakuje środków na zatrudnienie większej liczby specjalistów, szczególnie pierwszego kontaktu, co pozwoliłoby na wydłużenie czasu pracy Ośrodka. Nie były realizowane żadne programy profilaktyczno-edukacyjne dla dzieci i młodzieży. Nie były dostępne regularne superwizje”.

(akta kontroli str.18-26, 28d)

1.5 Nadzór nad działalnością jednostki

W okresie objętym kontrolą w PCPR miała miejsce jedna kontrola, przeprowadzona w 2019 r. na zlecenie Wojewody Wielkopolskiego przez Wydział Polityki Społecznej Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu. Przedmiotem tej kontroli było sprawdzenie prawidłowości realizacji w 2018 r. programu korekcyjno-edukacyjnego dla sprawców przemocy. Sformułowany w jej wyniku wniosek dotyczył wyboru specjalistów do

prowadzenia programu zgodnie z rekomendacjami Wojewody Wielkopolskiego. PCPR zrealizował wniosek, poprzez zatrudnienie w 2020 r. nowego specjalisty, z odpowiednimi kwalifikacjami do ww. programu.

Z rejestru skarg i wniosków prowadzonego w Centrum wynikało, że w okresie objętym kontrolą nie wpłynęły skargi dotyczące działalności Ośrodka oraz pracy zatrudnionych w nim osób.

(akta kontroli str. 29-33)

1.6 Upowszechnianie i popularyzowanie wiedzy na temat kryzysu i interwencji kryzysowej

W latach 2018-2020 (do 6 listopada) w OPRIK, poprzez dystrybucję plakatów i ulotek, informowano mieszkańców powiatu i pracowników realizujących zadania w obszarze pomocy społecznej o możliwości uzyskania pomocy w sytuacji kryzysowej. Materiały te zostały przekazane do wszystkich ops i urzędów gmin z terenu powiatu. Informacje na temat możliwości uzyskania pomocy oferowanej w Ośrodku w sytuacji kryzysowej, prezentowane były też na stronach internetowych ops i urzędów gmin z terenu powiatu.

Ponadto, w zakresie pomocy dla sprawców przemocy w rodzinie, w Ośrodku i PCPR opracowano informatory, które zostały wysłane do prezesów sądów, kuratorów sądowych i komendantów posterunków Policji. Informacje o realizowaniu programu korekcyjno – edukacyjnego dla sprawców przemocy w rodzinie zostały udostępnione na stronach Starostwa Powiatowego w Koninie oraz PCPR, a także na stronach www.konin.pl; www.przegladkoninski.pl.

W marcu 2020 r., w okresie pandemii, we współpracy z wolontariuszami – specjalistami (psycholodzy, psychoterapeuci) została utworzona Konińska Grupa Wsparcia Psychicznego „Jesteśmy”, która oferowała on-line lub przez telefon bezpłatną pomoc psychologiczną oraz terapeutyczną dla seniorów, osób samotnych, chorych, dla osób przebywających w kwarantannie lub dobrowolnej izolacji, dla personelu medycznego, ratowników oraz służb mundurowych i ich rodzin, dla rodziców i nauczycieli, dzieci i młodzieży, a także dla osób zagrożonych przemocą i uzależnieniem. Została utworzona także specjalna strona na portalu społecznościowym: www.facebook.com/KGWPJestesmy.

Według wyjaśnień Dyrektor „...w okresie pandemii, o pomocy deklarowanej przez specjalistów Ośrodka Poradnictwa Rodzinnego i Interwencji Kryzysowej w Ślesinie można było dowiedzieć się ze stron internetowych oraz z wielkopolskiej telewizji w cyklu – W cztery oczy – Jacek Biskupski <http://wielkopolska.tv/w-cztery-oczy-jacek-biskupski/>”.

(akta kontroli str.29-33,60, 182,188-189, 255-260, 266-267)

1.7 Warunki lokalowe Ośrodka

Ośrodek został zlokalizowany w wolnostojącym budynku na terenie kompleksu kilku budynków administrowanych przez Dom Pomocy Społecznej w Ślesinie, prowadzony przez samorząd powiatu, w odległości 20 km od centrum Konina. Dojazd do OPRIK możliwy jest komunikacją miejską lub PKS. W wyniku oględzin budynku Ośrodka¹³ ustalono, że:

- został on czytelnie oznakowany - przy wjeździe umieszczono tablicę z nazwą OPRIK, numerem telefonu stacjonarnego oraz interwencyjnego,

¹³ W dniu 24 września 2020 r.

- został dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, poprzez wyposażenie w podjazd do wejścia do budynku oraz w wewnętrzną windę; szerokość korytarzy oraz drzwi do pomieszczeń umożliwiała poruszanie się na wózku inwalidzkim,
- w Hostelu zorganizowano też pomieszczenie do zabaw dla dzieci,
- dostępne są pomieszczenia do spotkań indywidualnych, gwarantujące poufność prowadzonych rozmów,
- dostępne jest również pomieszczenie do spotkań grupowych, wyposażone w stół, krzesła i flipchart¹⁴; z wyjaśnień kierownika Ośrodka wynikało, że w tym pomieszczeniu, w latach 2018-2019 odbyły się także superwizje grupowe,
- dysponuje on 12 miejscami całodobowymi, z możliwością przyjęcia kobiet i mężczyzn wraz z dostępem do pomieszczeń sanitarnych,
- wyposażony jest w pomieszczenia sanitarne z dostępem do pralki,
- wszystkie trzy pokoje hostelowe wyposażone zostały w lodówkę i łazienkę (sedes, umywalkę, prysznic, szafki na ręczniki i rzeczy osobiste),
- podopieczni Hostelu mają możliwość przechowywania zapasów żywności w szafkach zlokalizowanych w pomieszczeniu kuchennym. Pomieszczenie to wyposażone zostało w kuchenkę na prąd, zmywarkę, stół jadalny na 12 miejsc, naczynia, sztućce i talerze,
- dostęp do Internetu możliwy jest przez całą dobę, a do telefonu w godzinach pracy Ośrodka, tj. do godz. 15.00,
- osobom korzystającym z całodobowego schronienia zapewniono bezpieczne przechowywanie ich dokumentów lub innych rzeczy osobistych w szafach zamykanych na klucz w biurze Ośrodka, a w przypadku większych przedmiotów, w zamykanych na klucz pomieszczeniu w piwnicy,
- objęty jest całodobową ochroną oraz monitoringiem,
- brama wjazdowa jest zamykana i otwierana wyłącznie przez pracowników ochrony, co zapewnia bezpieczeństwo osób korzystających z miejsc hostelowych.

(akta kontroli str. 8-21)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia dostępność w PCPR pomocy w ramach interwencji kryzysowej.

System tej pomocy był właściwie zaprojektowany i zapewniał wsparcie wszystkim osobom potrzebującym. W Strategii uwzględniono zagadnienia dotyczące interwencji kryzysowej. Organizacja pracy i wyposażenie Ośrodka umożliwiały udzielanie natychmiastowej pomocy. Osobom w kryzysie zapewniono także pomoc w formie całodobowego schronienia w Hostelu. Zatrudnienie specjalistów w Ośrodku, a także środki na jego prowadzenie były wystarczające w stosunku do zakresu realizowanych zadań. Podejmowano także wielopłaszczyznowe działania w celu popularyzowania wiedzy na temat interwencji kryzysowej. Sprawnie zorganizowano merytoryczną i finansową współpracę PCPR ze wszystkimi gminami powiatu w tym zakresie.

¹⁴ Nieduża, przenośna tablica suchościeralna.

2. Obszar 2 - Pomoc realizowana na rzecz osób i rodzin w ramach interwencji kryzysowej

1. Formy i przyczyny pomocy osobom lub rodzinom w kryzysie

Opis stanu faktycznego

W okresie objętym kontrolą w PCPR zarejestrowano ogółem 408 zgłoszeń interwencji, w tym 130 z powodu przemocy domowej, 79 z powodu trudności wychowawczych, a 138 z innych powodów (udzielenie informacji, sprawy z pracownikami socjalnymi, kuratorami, policją). Zgłoszenia interwencji pochodziły głównie od osób lub członków rodzin potrzebujących pomocy oraz od pracowników ops.

W Centrum, w poszczególnych latach objętych kontrolą, nie zmieniała się zasadniczo liczba osób korzystających ze wsparcia i ilość udzielanych świadczeń. Wszystkie formy pomocy realizowane w Ośrodku były powszechne i dostępne, zarówno pomoc prawna, psychologiczna, terapii uzależnień i interwencyjna. Najczęściej stosowaną formą pomocy była pomoc psychologiczna, a następnie prawna i terapii uzależnień. Na terenie poszczególnych gmin powiatu dostępna była bezpłatna pomoc prawna oraz poradnictwo obywatelskie.

Pomoc udzielana była w formie stacjonarnej, telefonicznej oraz w postaci schronienia w Hostelu. W okresie objętym kontrolą w OPRIK nie stosowano poradnictwa mailowego, nie było takich zgłoszeń.

Głównymi przyczynami zgłaszania się po pomoc do Ośrodka były: problemy osobowościowe lub emocjonalne, problemy wychowawcze, konflikty małżeńskie i rodzinne, problemy dotyczące uzależnienia i doświadczenia przemocy w rodzinie, a także sprawy związane z rozwodem. Najmniej konsultacji dotyczyło: utraty bliskich osób, myśli samobójczych, chorób psychicznych i zdrowia psychicznego oraz doświadczenia przestępstwa.

(akta kontroli str. 22-33, 94-129)

2. Pomoc interwencyjna świadczona osobom lub rodzinom w kryzysie

Badanie pomocy interwencyjnej świadczonej osobom lub rodzinom w kryzysie, przeprowadzono na podstawie dokumentacji 30 osób lub rodzin (po 12 przypadków z lat 2018-2019 i sześć z I poł. 2020 r.), z tego dziewięciu osób, które korzystały tylko z natychmiastowego wsparcia psychologicznego; 10 osób, które korzystały z całodobowego schronienia przez okres do trzech miesięcy i w tym czasie także z innych form wsparcia (psychologicznego, prawnego, socjalnego); 11 osób, które nie korzystały z całodobowego schronienia, lecz po uzyskaniu natychmiastowej pomocy psychologicznej korzystały z dalszej takiej pomocy lub poradnictwa prawnego oraz socjalnego. W badanej próbie było 21 kobiet, 10 mężczyzn i siedmioro dzieci. Powodem zgłoszeń była: w siedmiu sprawach przemoc, w pięciu - szukanie pomocy psychologicznej, w czterech - szukanie pomocy prawnej, w trzech - myśli samobójcze, w trzech - konflikty rodzinne, w ośmiu – m.in. dochodzenie alimentów, spadku, egzekucje roszczeń, lęki, alkoholizm, trauma. 15 z tych zgłoszeń pochodziło od zainteresowanych osób, a 15 od pracowników PCPR albo ops. W dni powszednie, w godzinach pracy Ośrodka, miało miejsce 29 zgłoszeń, a jedno poza tymi godzinami. Wszystkie zgłoszenia udokumentowane zostały w rejestrze (zeszycie zgłoszeń) lub bezpośrednio w wykazie osób przyjmowanych przez specjalistów tego samego dnia. W 19 sprawach udzielona pomoc była kilkutygodniowa, a w 11 - jednorazowa. W większości spraw polegała ona na poradach psychologicznych lub prawnych.

Doraźnego wsparcia udzielono w 26 sprawach, z tego w 10 zapewniono możliwość skorzystania z Hostelu, w tym siedmiorgu dzieciom. Osobom korzystającym

z Hostelu zapewniono także napoje, żywność oraz środki higieny. Wsparcie psychologiczne zostało udzielone natychmiastowo lub w dniu dyżuru psychologa, nie później niż w ciągu trzech dni od zgłoszenia. W 15 badanych sprawach była to pierwsza taka pomoc, a w trzech - problemy występowały już wcześniej. Po udzieleniu natychmiastowej pomocy psychologicznej proponowano także inny rodzaj wsparcia, głównie pomoc prawną i socjalną, poprzez konsultacje z prawnikami i pracownikami ops w miejscu zamieszkania. W 16 przypadkach z Ośrodkiem współpracowały inne podmioty takie jak: ops, jednostki Policji, szkoły, a także asystenci socjalni. Porad prawnych udzielano głównie z zakresu prawa: rodzinnego i opiekuńczego, karnego, cywilnego i spadkowego.

Całodobowego schronienia udzielano głównie z powodu przemocy w rodzinie, braku mieszkania po jego spaleniu oraz braku środków do życia. W sześciu sprawach osoby korzystały z Hostelu w okresie do trzech miesięcy, w trzech - do dwóch miesięcy, a w jednej - do miesiąca. Specjaliści udzielający pomocy w 29 sprawach posiadali odpowiednie przygotowanie zawodowe do realizowanych zadań i w 23 przypadkach poszczególne formy pomocy zostały zrealizowane. W jednym przypadku osoba zerwała kontakt (opuściła Hostel) przed zakończeniem terminowej interwencji. W 27 sprawach zostały wskazane efekty pomocy interwencyjnej (porady psychologa, prawnika, koniec kryzysu psychologicznego, wynajem mieszkania, uzyskanie rozwodu, poprawa zachowania, pomoc rodziny i ośrodków pomocy społecznej). W 14 sprawach zaproponowano kolejne spotkania po upływie kilku tygodni. Dziewięć osób zgłosiło się na takie spotkania. W 19 sprawach w Ośrodku dysponowano informacją dotyczącą losu osób, które już nie korzystały z jego pomocy. Informacje te pochodziły m.in. od: pracowników ops, członków rodziny, terapeutów, a także z notatek pracowników socjalnych.

(akta kontroli str. 47-59)

Do OPRIK telefonowały także osoby spoza powiatu, poszukujące informacji w sprawach np: pomocy doraźnej, osób przebywających w Hostelu, objęcia pomocą swoich bliskich. Telefony od osób spoza powiatu stanowiły około 8% ogółu zgłoszeń. Z zasady była to pomoc doraźna, psychologiczna, prawna, organizacyjna lub informacyjna. Oferowano też pełną pomoc stałą, np. w roku 2018, z sąsiedniego powiatu kolskiego małżeństwu udzielono porady, a następnie mąż objęty został programem korekcyjno-edukacyjnym dla sprawców przemocy w rodzinie. Działania i efekty pracy specjalistów ośrodka jednoznacznie wynikały z prowadzonej dokumentacji.

W trakcie kontroli przekazano ankiety z pytaniami dotyczącymi pomocy udzielanej osobom potrzebującym pomocy w kryzysie oraz warunków pracy w Ośrodku. Ankiety skierowano do osób, które korzystały z pomocy OPRIK.

Na prośbę o wypełnienie ankiety, dotyczącej otrzymanej pomocy, odpowiedziały trzy osoby spośród 30 do których je skierowano. Osoby te uzyskaną pomoc oceniły jako w pełni satysfakcjonującą i służącą rozwiązaniu ich problemu. Na pytanie: czy obecnie, dzięki uzyskanej pomocy w Ośrodku lepiej sobie radzą z różnymi trudnościami życiowymi oraz czy jeśli wystąpiłaby taka potrzeba ponownie, skorzystałyby z pomocy OPRIK, odpowiedziały „zdecydowanie tak lub raczej tak”.

Ankiety zawierające pytania dotyczące pomocy udzielanej osobom potrzebującym, warunków pracy w ośrodku i konieczności przeprowadzenia zmian systemowych przekazano czterem pracownikom Ośrodka. Na pytanie: co należałoby zmienić w funkcjonowaniu ośrodków, by działalność ta przynosiła oczekiwane efekty indywidualne i społeczne, w trzech ankietach wskazano weryfikację istniejących przepisów prawnych i dostosowanie do nowych potrzeb oraz zwiększenie nakładów

finansowych na długoterminową terapię, a w dwóch ankietach - zwiększenie uprawnień pracowników i zmniejszenie zakresu form biurokratycznego opisu.

(akta kontroli str. 292- 423)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

OCENA CZĄSTKOWA

Najwyższa Izba Kontroli pozytywnie ocenia pomoc realizowaną przez PCPR na rzecz osób i rodzin w ramach interwencji kryzysowej. Badanie dokumentacji 30 osób, które w latach 2018 – 2020 (I półrocze) korzystały ze wsparcia Centrum wykazało, że udzielona im pomoc interwencyjna była adekwatna do potrzeb. Rzetelnie rozpoznano problemy tych osób i zrealizowano zaplanowane działania interwencyjne. Wszystkim osobom zapewniono pomoc specjalistyczną, w szczególności natychmiastową pomocy psychologiczną. Monitorowano i analizowano skuteczność programów korekcyjno-edukacyjnych oferowanych sprawcom przemocy w rodzinie.

IV. Uwagi i wnioski

Wnioski pokontrolne

W związku z niestwierdzeniem nieprawidłowości Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag ani wniosków.

IV. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Poznaniu.

Poznań, listopada 2020 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Poznaniu

Kontroler
Jan Kołtun
Doradca prawny

Dyrektor
z up. Grzegorz Malesiński
Wicedyrektor

.....
podpis

.....
podpis